

véve – szóvá kell tennünk e módszer fonákságát. Azt ti, hogy az önmagában mégoly tömör kivonatoló megállapítás sem hivatott a művek művészségét visszaadni, legfeljebb tartalmi információt közöl.) A Népszava kettős elvet érvényesít a konzervatív írók megítélésében: egyértelműen elutasítja demagóg, proletárelles megnyilatkozásait, ám az esztétikai, művészi értékelésben engedelményeket tesz. A haladó polgári írókhoz, költőkhöz is sajátos viszony fűzi. Azok szemléleti korlátait, esetenkénti bizalmatlan megnyilvánulásait nem tolerálja, így aztán főként a „megalkuvásra hajlamos polgárt” látja bennük. S bár Móricz, Babits értékelése utóbb – a második szakaszban – módosul, Juhász Gyula, Kosztolányi, Tóth Árpád verseit alig közli.

Jelentőségének megfelelően elemzi a tanulmány a Népszava és a forradalmi szocialista irodalom kapcsolatát. Mivel 1927-ig, a 100% megjelenésig nem volt meghatározó jelentőségű baloldali lap, a Népszavára hárult volna a szocialista irodalom támogatása. Bár Nagy Lajos, Gergely Sándor műveit gyakran közölte, s értő bírálatokkal segítette az induló új nemzedéket (József Attila, Déry stb.) összességében – főleg az első időszakban – nem tudott eleget tenni ennek a feladatnak. Majd csak a forradalmi mozgalmak erősödése idején (1925–26) tárja ki kapuit a szociáldemokrácia eszményein túlnövő irodalmi törekvések előtt. A választási vereség után, a vezetőség jobbratolódásának következményeként pedig ismét lazul a lap és a forradalmi eszméket valló írók, költők kapcsolata. A Népszava irodalompolitikája e tekintetben is hűen követi a mozgalom erősödését, máskor megtorpanását.

A napjainkban egyre gazdagodó sajtótörténeti kutatások újabb eredményét üdvözölhetjük Szilágyi János tanulmányában. Munkájának fontosságát nemcsak az jelzi, hogy a két világháború közti forradalmi, szocialista szellemiségű magyar irodalom majd minden jelentős írója, költője publikált a Népszavában. Bár irodalomtörténeti szempontból ez sem mellőzhető. Úgyisintén az a tény sem, hogy a Népszava viszonylag magas példányszámával (40–50 000) széles társadalmi rétegekhez közvetítette a haladó irodalom alkotásait, s ezzel közvetve hozzájárult – ahogy Szilágyi János összefoglalóan értékeli – mai társadalmunk világnézetének, irodalmi műveltségének alakításához is.

N. Horváth Béla

Görömbei András–Bertha Zoltán: A hetvenes évek romániai magyar irodalma. 1–2. köt. Bp. 1983. TIT 156, 211 l.

A határon túli magyar irodalmak kiváló ismerője, Görömbei András a csehszlovákiai magyar irodalomról írott monográfiája után szerzőtársával a romániai magyar irodalom utóbbi évtizedének természetét tekinti át. A tanulmány és a hozzá kapcsolódó bibliográfia a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat budapesti szervezetének kiadásában, Fogarasi Ágnes szerkesztői tevékenysége nyomán került az olvasóközönség elé.

A szerzők a vizsgált időszakról és az előzményekről szóló művekre röviden utalnak: Sóni Pál 1969-es tanulmánykötetét Kántor Lajos–Láng Gusztáv *Romániai magyar irodalom 1944–1970* című összegezése követte; a legfrissebb munka e tárgykerben a Budapesten megjelent *A magyar irodalom története 1945–1975* című kézikönyv negyedik kötetének egyik terjedelmes fejezete. A hazai irodalomtörténészek, kritikusok közül főképpen Ablonczy László, Béládi Miklós, Czine Mihály, Ilia Mihály, Kis Pintér Imre, Kiss Ferenc, Pálfy G. István, Pomogáts Béla, Szokolczay Lajos és Széles Klára elemzéseinek, kritikáinak szempontjait hasznosítja Görömbei András és szerzőtársa munkája is.

A romániai magyar irodalom a hetvenes évek elejére sokagúvá és színesé vált: nem volt könyvű és változatosságban megfelelő rendező és értékelő elveket érvényesíteni úgy, hogy az egymáshoz és az egyetemes magyar irodalomhoz való viszonyítás hitelessége is megőrződjön.

Görömbei András és Bertha Zoltán az időrend és a nemzedéki csoportok szerint mérleget az utóbbi tíz-tizenöt év alatt az egyes műfajokban született legfontosabb műveket. Gyakran csak szűkszavú jelzésekre szorítkoznak, de igyekeznek a leglényegesebb jelenségeket, tendenciákat, a lírai nyelv új árnyalatait, egyes műfajok megerősödését rögzíteni, az értékőrzés és értékteremtés vállalt hivatásából táplálkozó, Gáll Ernő kifejezésével „a sajátosság méltóságából” létrejövő műveket figyelmünkbe ajánlani. A legidősebb nemzedékről röviden szólnak, bővebb teret szentelnek a közpennemzedéknek, majd a Forrás első és második nemzedéke íróinak, végül a hetvenes évek pályakezdőinek szemléjével zárul az áttekintés. Az utolsó fejezetben a hetvenes évek irodalomkritikáját és irodalomtörténetírását foglalják össze.

Mindössze másfél száz oldalnyi terjedelem állt a szerzőpáros rendelkezésére, ebből követke-

zik munkájuk szűkszavúsága és vázlatossága. 57 alkotót emelnek ki; néhányan hosszabb méltatást kaptak, mint amit eddigi munkásságuk indokolna, néhány szerző talán kissé háttérbe szorult, de az arány és az értékelés minden kortárs irodalomtörténeti munka kényes kérdése, a teljesség és véglegesség jórészt megvalósíthatatlan. Az értékrend csúcsára a szerzők a lezárt életművű Szilágyi Domokos költészetét és Sütő András kiteljesedő munkásságát állították. Szerepüket, hatásukat a szakszerű műelemzéseken kívül azzal is érzékeltetik, hogy munkásságukkal a többi portrénál hosszabb terjedelemben foglalkoznak. A már Magyarországon is jól ismert szerzőkről – például Bálint Tiborról, Beke Györgyről, Deák Tamásról, Farkas Árpádról, Hervay Gizelláról, Kányádi Sándorról, Lászlóffy Aladáról, Kocsis Istvánról, Panek Zoltánról, Székely Jánosról és másokról sorakozó kisportrék, valamint a legtöbb újdonsággal szolgáló fejezetek: a második Forrás-nemzedék és a pályakezdők változatos törekvéseiről szóló fejezetek is bizonyítják: valamennyi nemzedék számottevő eredményeket mutathat fel. A legfiatalabbak is, akikről ez a tanulmány nyújtja eddig a legrészletesebb, értékelő ismertetést. Az ellentmondásos korszak gondjait, a nemzetiségi létforma sajátosságait, a történelmi múlttal szembesülésre készítő alkalmakat megidéző művek korszerű művészi formákat, értékeket őriznek, illetve teremtenek. Az értelmes emberi létért folyó küzdelem az „ahogy lehet” erkölcsi parancsát követve termi az irodalomtörténeti számontartásra is érdemes alkotásokat.

A gazdag könyvtermés a Kriterion Kiadó fíradhatatlan, áldozatos és nagyvonalú munkája nélkül nem láthatott volna napvilágot. 1969-től 1978-ig mintegy ezer könyv megszületésében bábáskodott; tudatosan szerkesztett, kitűnő sorozataival, változatos szempontok szerint válogatott könyveivel a Dacia és az Ion Creanga kiadók mellett a romániai magyar nyelvű irodalom ösztönző műhelyévé vált. Öröndetes tény, hogy – bár nem túl nagy számban – napjainkban már magyarországi kiadók is (elsősorban a Magvető Kiadó drámák, filozófiai esszék, novellák, versek publikálásával) vállalkoznak romániai magyar szerzők műveinek megjelenítésére. Jó lenne a következő években is folytatni ezt a gyakorlatot, sőt bővíteni az ilyen kiadványok számát. Annál is inkább, mivel elég sok olyan műről tudósít Görömbei és Bertha áttekintése, amelyhez alig vagy egyáltalán nem juthatunk hozzá.

A kötetben kevesellhetjük a Balogh Edgár szerkesztésében készülő Romániai Magyar Irodalmi Lexikonról vagy például a Szabó T. Attila munkásságáról írottakat. Érdemes lett volna részletesebben megemlékezni a romániai magyar sajtóban kikísérletezett és kiérlelt, a magyarországitól eltérő jellegű műfajokról, folyóirattípusokról, hetilap-profilokról, hatásos sorozatokról is. De a leírtakkal egyetérthetünk. E vázlatosságában is fontos mű teljesíti hivatását: tárgyilagos, eligazító értékeléseivel, gondos regisztrálásával, figyelemfelkeltő hangsúlyjaival a nemzetiségi irodalmakról alkotott képünket teszi árnyaltabbá.

Az áttekintés szűkszavúságáért kárpótolt a hozzá külön kötetben, csaknem kétszáz oldalnyi terjedelemben mellékelt válogatott bibliográfia. Az adatgyűjtők, Bertha Zoltán szerkesztő és Kovács Béla lektor alapos és körültekintő munkája nélkülözhetetlen segédeszközt teremtett. A több ország magyar sajtóját és könyvkiadását feldolgozó bibliográfia a 28 klasszikus és 275 kortárs szerzőre vonatkozó adatokat három csoportra bontva, betűrendben közli. A *Szerzők* című fejezet az egyes alkotók 1971–1980 között megjelent munkáit és a rájuk vonatkozó másodlagos irodalmat tartalmazza. A hosszas bűvárkodásra hívó adathalmazból csak néhol hiányolható egy-egy fontosabb interjú, egyes szerzőkről (például Czine Mihály, Ilia Mihály némelyik cikke). Rangos művel gyarapodott a XX. századi magyar bibliográfiai szakirodalom.

R. Takács Olga

Gyuris György–Vajda Lászlóné: *Írások Móra Ferencről*. Bibliográfia. Szeged, 1981. Somogyi-könyvtár, 343 l.

Vajda László, a szegedi Somogyi-könyvtár munkatársaként több éven át foglalkozott Móra-kutatással. 1956-ban készítette el annak a Móra-bibliográfiának a tervét, amelyet 1969-ben – már Vajda halála után – Péter László tett közzé a *Somogyi-könyvtári híradóban*. A bibliográfia tervéből Vajda életében a *Móra Ferenc vezércikkeit* regisztráló kötet jelent meg (1961), hagyatékát kiegészítve és gondozva Péter László rendezte sajtó alá a *Móra Ferenc írásai* című kiadványt (1970).

A bibliográfiai munkaterv harmadik kötetként Gyuris György és Vajda Lászlóné pontos, lelkiismeretes munkájaként az *Írások Móra Fe-*